

**Партньори за
местно развитие**

Успешни практики в България

София

2001

Програмен екип

Гинка Капитанова, Мариана Милошева, Виктор Джоргов, Здравко Сечков,
Дарина Кадънкова, Людмила Атанасова, Христина Ковачева, Богдана Шопова

Автори

Богдана Шопова, Христина Ковачева, Камелия Станчева, Мариета Цветкова,
Маргарита Карамихова, Александър Кашъмов, Теодора Гангова

Редактори

Христина Ковачева, Людмила Георгиева, Богдана Шопова, Мариета Цветкова

Дизайн

Нина Чилева, Иван Шарков

Фотографии

Ивайло Иванов

Проучвания и интервюта

Веселин Паскалев, Георги Георгиев, Демир Деянов, Ивайло Иванов, Ирена Бонева,
Красимир Ангелов, Мирелма Дечева, Невена Кънева, Николай Карамихов, Радост
Челова, Сирануш Таниелян, Стефан Кръстев, Тошо Спиридонов, Ясен Босев

Първо издание, 2001
ISBN 954-755-007-1

© Фондация за реформа в местното самоуправление

© Фондация „Старт за ефективни граждански алтернативи“

Предпечатна подготовка - МАКСИМУС- Пирински туристически форум
073/ 814 58, 367 95, e-mail: ptf@pirin-tourism.bg, www. pirin-tourism.bg

**Партньори
за
местно развитие:**

**Успешни практики
в България**

Тази книга прави преглед на някои успешни партньорства между граждани и местна власт в България, осъществени за решаване на местни проблеми. Опитът от досегашната работа на Фондация за реформа в местното самоуправление (ФРМС) и Фондация „С.Е.Г.А. - Старт за ефективни граждански алтернативи“ показва подчертан стремеж да се търсят форми за взаимодействие чрез насърчаване на ангажираността и приемчивостта в самите общности. Съществува необходимост от събиране и споделяне на натрупания досега опит, което би помогнало с идеи, методи и практически решения на всички заинтересовани страни.

Описаните в книгата практики са осъществени в селища от цялата страна, но представянето им няма претенции да очертава общонационални тенденции. Целта по-скоро е да бъдат включени различни гледни точки за взаимодействието между граждани и местна власт и да се очертаят възможности за развитието на подобно сътрудничество в България.

Гинка Капитанова
Изпълнителен директор
Фондация за реформа
в местното самоуправление (ФРМС)

Виктор Джоргов
Изпълнителен директор
Фондация „С.Е.Г.А. - Старт за
ефективни граждански алтернативи“

БЛАГОДАРНОСТИ

Създаването на тази книга стана възможно благодарение на финансовата подкрепа на Фондация „Чарлз Стюарт Мот“ и на холандската организация за международно развитие НОВИБ в рамките на Програма „Партньори за местно развитие“, изпълнявана съвместно от Фондация за реформа в местното самоуправление (ФРМС) и Фондация „С.Е.Г.А. - Старт за ефективни граждански алтернативи“.

ФРМС и С.Е.Г.А. благодарят на всички, които предоставиха информацията, примерите и предложенията, включени в текста:

Дискусионната група

Александър Кашъмов, Богдана Шопова, Камелия Станчева, Маргарита Карамихова, Мариета Цветкова, Теодора Гандова, Христина Ковачева

Участниците в проучванията на място

Атанас Сиреков, Веселин Паскалев, Ваня Няголова, Георги Георгиев, Демир Деянов, Ивайло Иванов, Красимир Ангелов, Любомир Димов, Мирелма Дечева, Невена Кънева, Николай Карамихов, Радост Челова, Ралица Сечкова, Сирануш Таниелян, Снежана Ангелова, Соня Христова, Стефан Кръстев, Тошо Спиридонов, Яна Рупева, Ясен Босев

Участниците, споделили успешни практики

Необходимите данни за контакт са посочени във всяка практика.

Участниците в дискусийните срещи

Кърджали, 1 юли 2000 г.

Адлен Шевкед, Анита Тагарова, Борис Момчилов, Вили Милкова, Георги Кулов, Димитър Печилков, Надежда Цветкова, Неджим Ходжов, Николай Николов, Павлина Запрянова, Петър Бояджиев, Петър Петров, Петя Русева, Расим Муса Сеидахмед, Румен Генов, Сабри Хюсеин, Сейфи Неджиб

Арбанаси - Велико Търново, 13 юли 2000 г.

Деян Колев, Елена Антонова, Зорка Босева, Ивелина Гецова, Маргарита Корчева, Мария Горанова, Надка Яламова, Нели Иванова, Николай Николов, Петьо Русев, Румен Петков, Румен Петров, Светла Кънчева, Светла Недева, Стефан Стефанов, Христо Евтимов, Христо Русанов

Бургас, 14 юли 2000 г.

Александър Оливер, Апостол Стойчев, Атанас Сиреков, Божидар Николов, Ваня Парушева, Георги Станилов, Даниела Савова-Трувор, Дафинка Атанасова, Диана Бресковска, Динко Динев, Добриян Добрев, Иван Игнатов, Иб Мустафа Иб, Калина Калоянова, Катя Костадинова, Катя Милева, Магдалена Кръстева, Маргарита Стаматова, Радка Балева, Радомир Узунов, Светослав Динев, Тонка Стоева, Тончо Тончев, Янка Трифонова

Варна, 17 юли 2000 г.

Даниел Господинов, Дойчин Кършовски, Емилия Милкова, Иван Атанасов - Долски, Ивайло Иванов, Ивелина Илиева, Илиян Илиев, Кристиана Димчева, Мария-Марио Прохаска-Николова, Пенка Господинова, Радул Ковачев, Теодора Добрева, Тодор Тодоров

Домакините на дискусийните срещи

Център на неправителствените организации - гр. Кърджали и Община Кърджали

Клуб „Отворено общество“ - гр. Велико Търново и Община Велико Търново

Сдружение „Партньори за бъдещето“ - гр. Бургас, Областна управа и Община Бургас

Обществен център за околна среда и устойчиво развитие - гр. Варна и Община Варна

Специалистите, работили по редактирането, превода и дизайна

Александър Оливър, Андрей Горанов, Веселина Колчева, Иван Шарков, Ивайло Иванов, Ирена Бонева, Людмила Георгиева, Мариета Цветкова, Нина Чилева, Огнян Ковачев, Симана Марковска

СЪДЪРЖАНИЕ

Въведение	
Глава първа: Програма „Партньори за местно развитие“	
Контекст.....	8
Началото.....	8
Бумеранг.....	9
Продължението.....	9
Поглед към цяла България.....	10
Следващи стъпки.....	12
Ключове към успеха.....	12
Глава втора: Предизвикателствата на партньорството	
I. Метафори на гражданското общество.....	13
II. Проблеми на партньорството.....	13
1. Мащабът на общината.....	13
2. Финансирането.....	14
3. Взаимното познаване.....	15
4. Личностите.....	16
5. Информационният поток.....	16
6. Интересите.....	16
III. Възможности на диалога граждани - местна власт.....	16
IV. Ключове към успеха.....	17
V. Изводи и тенденции.....	18
Глава трета: Успешни практики в България	
Ардино	
Граждански инициативи на местната власт в Ардино	22
Благоевград	
Открийте Пиринския край	24
Децата са наши, независимо какви са те	28
Бургас	
Зеленият Бургас	32
Живот без дрога	36
Варна	
Зелен телефон	41
Пътуване във времето	44
Приятели на парк „Златни пясъци“	48
Велико Търново	
Граждански телефон	51
Живот в дните	54
Видин	
Икономическо и обществено възраждане на Видин	58

Габрово	
Консултативен център за подкрепа на жени и деца - жертви на насилие.....	62
Швейцарският модел работи в Габрово.....	66
Димитровград	
Център за бизнес услуги и информация.....	69
Добрич	
Месеци на Европейския съюз в Добрич.....	72
Граждани в действие.....	75
Кърджали	
Сговорна дружина.....	79
Ловеч	
Помъдряването на Община Ловеч.....	83
Примерът на ловешкото читалище „Наука“	86
Лом	
Равен старт.....	89
Русе	
Дванайсет пълни коша.....	93
Ден на Европа.....	96
Бъдеще за децата.....	99
Семейството на добрите хора.....	101
Свищов	
Възраждане на свищовските традиции за благотворителност и взаимопомощ.....	103
Севлиево	
Севлиево в 21 век.....	106
Силистра	
Общинска програма „Образование за околна среда“.....	110
Сливен	
Един стратегически подход.....	113
Смолян	
Първите лястовици.....	116
София	
Ромски инициативен комитет.....	120
Стара Загора	
Стратегически план за развитие на местната икономика.....	124
Античен форум с модерен живот.....	127
Хасково	
Шанс и закрила.....	130

ГЛАВА 1 Програма “Партньори за местно развитие”

Контекст

Програма „Партньори за местно развитие“ започва да се изпълнява през май 1997 г. в партньорство между ФРМС, Фондация „С.Е.Г.А.“ и холандската организация за международно развитие НОВИБ. Нейното финансиране е осигурено от Програма „Фар Демокрация“ - Брюксел и от НОВИБ. Основната цел е постигане на **устойчиво развитие в две общини в Родопите чрез стимулиране на диалога за съвместно действие между гражданите, местната власт и всички други заинтересовани страни.**

След оценка на нуждите в региона, Девин и Мадан са избрани за пилотни сред общо 10 проучени общини. Във всяка от тях е създаден инициативен комитет, който обсъжда с различни граждански групи местните приоритети в областта на екологията, туризма и социалните проблеми. Чрез няколко фокус групи е проведен процес на планиране. Предвидените дейности в приоритетните области са насочени към задълбочаване на общественото разбиране и активизиране на гражданското участие. Особено внимание е отделено на включването на младите хора и на отварянето на местната власт към реално взаимодействие с гражданите.

Основен компонент на програмата е методическата помощ и обучение, предоставяни от С.Е.Г.А., ФРМС и НОВИБ и замислени като процес, основан на принципа „учене чрез практикуване“. Това включва серия семинари за кметове, общински съвети и администрация, посветени на различните аспекти на гражданското участие и местното самоуправление, както и обучения и ежедневни консултации за ефективна работа в общността. Привлечени са експерти от страната и чужбина по: самооценка, съвместно планиране на местни инициативи, идентифициране и решаване на проблеми чрез широко участие, ефективно общуване, разработване на проекти.

Работата във всяка община е координирана от местни екипи. Основната им задача е да подпомагат дейността на съответния инициативен комитет, взаимодействието с местната власт и с различните групи с общ интерес. През пролетта на 1999 г. инициативните комитети и екипите се регистрират като самостоятелни сдружения „Партньори за местно развитие“.

Началото

За първите две години сдруженията „Партньори за местно развитие“ в Девин и Мадан успяват да:

- включват повече от 8 200 души в различни местни инициативи и прояви;
- организират около 50 малки инициативи (празници; кампании за почистване и благоустрояване на обществени места - паркове, детски площадки; срещи по социални проблеми; прояви за набиране на средства за социални

- домове и др.);
- подготвят и публикуват брошури с общ тираж 14 000 и над 36 броя от двата бюлетина на сдруженията;
- осигуряват открити уроци по гражданско образование в училищата и инициират младежки дейности, включително създаването на младежки организации;
- организират обществени дискусии по Стратегията за икономическо стабилизиране и развитие на Смолянския регион;
- включват местните власти в процеса на промяна на общностите.

Кметовете, общинските съвети и администрации възприемат местните граждански организации като важни партньори при търсенето на най-добри решения. От самото начало те оказват значителна подкрепа на гражданските инициативи в рамките на своите възможности.

Бумеранг

Партньорството по програмата между С.Е.Г.А. и ФРМС, от една страна, и уникалността ѝ за мащабите на българския граждански сектор - от друга, допринасят за нарастването на програмния капацитет на изпълнителите. Постабените цели предполагат съчетаване на различен тип опит и умения, а именно - осъществяването на програми за местно развитие чрез мобилизиране на гражданско участие, където е силата на Фондация „С.Е.Г.А.“, и повишаването на капацитета на представителите на местните власти и въвличането на гражданите в местното самоуправление, или полето на ефективна работа на ФРМС.

В резултат на съвместната работа се усъвършенстват и двете партниращи организации. ФРМС включва възникващите добри практики на взаимодействие между гражданите и местната власт в своите обучителни програми и практически наръчници, както и в Интернет страницата си. Фондация „С.Е.Г.А.“ разпространява опита в национален мащаб чрез публикациите си „Вход свободен“ и бюлетина „Защо не?!“. Със същото се ангажира и ФРМС в своите издания „Реформата в местното самоуправление“ и „Иновационни практики“. Постиженията получават популярност и на редица международни форуми.

Продължението

След първите две години е взето решение програмата да бъде продължена с още две години. Втората ѝ фаза се осъществява в партньорство между Фондация „С.Е.Г.А.“, ФРМС и двете местни сдружения „Партньори за местно развитие“ в Девин и Мадан. Финансирането е осигурено от Фондация „Чарлз Стюарт Мот“ и от НОВИБ. Целта на втората фаза от програмата е да се **стимулира гражданското участие в местното самоуправление.** Включена е и

трета община от друг регион на страната - гр. Бухово, за да се покаже, че подходът „партньорство за местно развитие“ може да работи не само в Родопите, но и навсякъде другаде в България.

Програмата предполага организационно израстване и укрепване на двете сдружения „Партньори за местно развитие“ в Девин и Маган и на „Център за местно развитие“ - гр. Бухово. Те влизат в нов етап от развитието си на базата на малките граждански инициативи, осъществени в първата част от програмата, и преминават към дългосрочно проактивно гражданско действие за устойчива промяна и развитие. До момента сдруженията имат:

- разработени чрез широко участие на местните общности и изпълнявани в хода на програмата стратегически планове в няколко приоритетни за всяка община области;
- изградена мрежа от човешки и организационни ресурси - доброволци, съмишленици и партньори, както и натрупани знания и умения след множество специализирани обучения;
- устойчиви взаимоотношения на сътрудничество и взаимна подкрепа с общинските ръководства и другите местни институции;
- собствени печатни издания;
- разработена Интернет страница на Община Маган и подготовка на страниците на Девин и Бухово;
- съвместно разработен и изпълнен проект „Международни младежки доброволчески лагери Лято 2000“;
- съвместен проект за участие в инициативата на Европейския съюз „Детски игри без граници“ в Струга, Македония.

Сдруженията в Девин, Маган и Бухово са натрупали вече собствен опит и с експертната помощ на Фондация „С.Е.Г.А.“ и ФРМС се превръщат в обединител на местния потенциал за развитие на общините.

Поглед към цяла България

Втората фаза на програмата предвижда още един проект, обхващащ цялата страна. Той се нарича „Описание на най-добрите практики на действено партньорство между граждани и местна власт в България“.

Целта на проекта е да се открият и опишат успешни практики на партньорство между граждани и местна власт в България и да се разпространят добрият опит чрез организиране на дискусии, публикация на български и английски език и представяне на практиките в Интернет.

Дискусионна група

За участие в т.нар. дискусионна група са поканени хора, натрупали личен опит и впечатления по време на работата си в нестопанския сектор за различни аспекти на функционирането му: Богдана Шопова и Христина Ковачева - ФРМС; Камелия Станчева - Фондация „С.Е.Г.А.“; Мариета Цветкова - Програма „Демократична мрежа“; Александър Кашъмов - Програма „Достъп до

информация“; Маргарита Карамихова - БАН; Теодора Гангова - Център за социални практики.

Групата е създадена, за да внесе разнообразие от гледни точки при определянето на принципи, индикатори и подходи в събиране на добрия опит. Нейни задачи са също структурирането на теренните проучвания и моделът за описание на казусите, анализът на събраната информация от дискусионните срещи и написването на настоящата книга.

Подход

Дискусионната група определя като добра практика *случаите, в които двете страни - граждани и местна власт си взаимодействат на основата на общ интерес и предприемат общи действия, които водят до траен ефект*. Допълнителен критерий е практиката да има потенциал за прилагане отново на същото място или другаде. Разработен е въпросник за събиране на необходимата информация, на основата на който са извършени теренните проучвания и анализът.

Позитивни практики са търсени в различни по големина общини в България през 2000 г., с включване на общинска администрация, нестопански организации и неформални граждански групи. Реализирани са посещения на място и структурирани групови и индивидуални интервюта, като е използвана методиката на т.нар. „включено наблюдение на характерен терен“. Осъществените по този начин проучвания осигуряват по-подробното и задълбочено описание на социо-културната действителност, базирайки се на регистрираните в продължение на няколко дни нагласи, вярвания и митологии, свързани с даден проблем. Изборът на подобен подход се определя от възможността да бъдат отчетени обществените настроения на различните участници в проектите и като краен резултат - да бъде получена максимално обективна и независима оценка на постигнатото.

По време на проучването източник на информация за успешни практики са: партньорски организации на Фондация „С.Е.Г.А.“ и ФРМС, Програма „Достъп до информация“, Клубовете „Отворено общество“ - членове на Българската асоциация за регионално развитие, представители на общинска администрация и др. Събраните примери за ефективно взаимодействие в полза на местната общност са анализирани и дискутирани на четири регионални срещи в Кърджали, Велико Търново, Бургас и Варна с участието на представители на общинска администрация, областна управа и граждански организации.

Информационни носители

- Сборник с кратки описания на успешни практики (на български и на английски език), съдържащ анализ на тенденциите в България.
- База данни „Успешни практики на партньорство между граждани и местна власт“, представена на Интернет страницата на ФРМС.

Следващи стъпки

Базата данни от успешни практики, създадена в процеса на изпълнение на Програма „Партньори за местно развитие“, ще се развива и обогатява с нови модели, реализирани в различни части на страната. Те представляват мощно средство за подобряване качеството на живот в онези общности, в които се излиза извън ограничените рамки на традиционното мислене, че отговорността е приоритет и задължение единствено на местните власти.

Ключове към успеха

Реализирането на тази богата и многопластова програма доказва, че неоспоримите предпоставки за успеха са партньорството, разнообразието, споделянето на опита, способността да се адаптират успешни решения към местните условия и смелостта да се експериментират нови подходи.

**Христина Ковачева и Богдана Шопова, ФРМС
Камелия Станчева и Людмила Атанасова, С.Е.Г.А.**

ГЛАВА 2 Предизвикателствата на ПАРТНЬОРСТВОТО

I. Метафори на гражданското общество

Четирите регионални дискуссионни срещи „Най-добри практики на партньорство между граждани и местна власт“ в Кърджали, Велико Търново, Бургас и Варна бяха проведени, за да предоставят възможност за популяризиране и обсъждане на издирените вече успешни практики. Те добавиха още ценни мнения и гледни точки за тенденциите в развитието на сътрудничеството между местна власт и граждани.

За участниците в срещите - представители на граждански организации, местна и областна управа, гражданското общество най-често се свързваше с представата за трикрако столче или трегери на къща, като и двата образа символизират стабилност, изградена на базата на равнопоставеност и синхронно взаимодействие. Така например трикракото столче се крепи на трите сектора на обществото: власт, бизнес и нестопански организации (НСО), където НСО си партнират успешно с медиите поради относителната независимост и на двете от политиката и бизнеса. Същата асоциация предизвикват и четирите стълба - трегери на къщата: власт, бизнес, НСО и медиите.

II. Проблеми на партньорството

1. Мащабът на общината

Дискусиите изведоха известни разлики във взаимодействието между гражданските организации и местната власт в големия и в малкия град. В малките населени места диалогът граждани - местна власт се разбира като диалог между НСО и местната власт, т.е. като институционален, но на практика се осъществява чрез лични контакти. При наличието на малко на брой действащи НСО в малките градове (това са предимно клонове на традиционни организации като Съюз на инвалидите, Български червен кръст, Български женски съюз, читалища и др.), шансовете за сътрудничество с местната власт са обективно ограничени. От друга страна, кметът има възможност да контактува лично със съгражданите си и затова познава добре проблемите.

Съществен проблем на малките общини е реализацията на младите хора - липсват подготвени кадри и възможности за задържането им.

Друг неблагоприятен фактор според представителите на малките общини е насочването на средствата по проекти към по-големите населени места. Това бе отбелязано като проблем, макар че напоследък се забелязва тенденция към регионализация на донорската подкрепа. Тя се изразява в търсене на предложения с по-лесно и бързо определими параметри - както по обхват, така и по възможности за намиране на решение и даване на конкретни резултати. Същността на тази тенденция често се крие зад т.нар. пилотни фази или

пилотни проекти, поради което все още е трудно доловима за местните хора и институции.

Въпреки съществуващите трудности, има и успешен опит: в Община Синдел, местната власт с помощта на гражданите обединява усилията на няколко общини за решаване на проблеми в областта на транспорта.

Гражданската организация „Знания за всички“ от Бургас осъществява проекти с малки общини в региона, като по този начин компенсират липсата на местни НСО; Центърът на неправителствените организации - гр. Кърджали стимулира развитието на НСО в малките общини в областта. Този модел намира все по-голямо приложение благодарение и на ориентирането напоследък на донорската политика към работа в малките общини.

В големите градове има обикновено силна концентрация на информация, ресурси, контакти с сържавни и регионални институции и добре развити НСО. Това не трябва да обезкуражава малките общини да търсят възможности и да бъдат настойчиви и последователни, когато искат да решат важни местни проблеми.

2. Финансирането

Проблемът с липсата на достатъчно средства стои както пред общините, така и пред местните нестопански организации. Според участниците от НСО, това води до „пренасочване на вниманието към други цели и други ценности“. Често се налага да се разработват проекти не според реалните потребности и възможности, а според обявените донорски програми с техните приоритети и специфични изисквания. По този начин се отменя фокусът от приоритетните за общността проблеми.

В някои случаи граждански организации, осъществили успешно редица дейности, не могат да продължат развитието си поради липса на средства. Нерядко проекти с доказан положителен ефект приключват в определения по договор срок, тъй като местната власт или няма възможност, или още не е достатъчно мотивирана да окаже финансова подкрепа, или не е в състояние да включи дейностите в перспективните си програми.

От друга страна, общините могат да получат финансова подкрепа в партньорство с НСО. Все повече се коментира практиката в страни като Германия и САЩ, където сържавата отделя фондове, подпомагащи инициативи на НСО и местна власт.

Уменията за набиране на средства и изготвяне на успешни предложения за проекти се считат за важно и необходимо условие. В перспектива се отчитат възможностите за кандидатстване в рамките на предприемаческите фондове на Европейския съюз, за което е нужна предварителна подготовка.

По време на дискусиата във Варна прозвуча и посланието: „Търсете партньорство и с бизнес средите!“, формулирано от представител на Бизнес агенция - гр. Варна, нова организация, регистрирана през 2000 г. и предлагаща

помощ при разработване на бизнес проекти и експертизи на местна власт и НСО.

3. Взаимното познаване

Взаимното непознаване на НСО и институциите - общинска и областна управа, се изтъква като сериозна пречка за ефективно взаимодействие. Често представителите на НСО не познават отговорностите на различните нива на властта, както и реда за поставяне на проблеми и даване на предложения. Гражданите и Общинският съвет също са неподготвени за действено сътрудничество - общинските съветници не винаги имат познания за третия сектор и дейността на НСО. Това взаимно непознаване създава определени трудности да се работи в партньорство.

Въпреки недостатъчното взаимно познаване, има и примери, в които страните са толерантни и се отнасят с разбиране към затрудненията на другия. За подобряване на процеса на тяхното взаимодействие, участниците в дискуссионните срещи изтъкнаха необходимостта от обучения за областните управи, общинските съветници и медиите, разясняващи спецификата на работа и възможностите за сътрудничество с третия сектор.

Формулираните по време на дискуссионните срещи проблеми, характерни за НСО и местната власт, могат да се обобщят и систематизират по следния начин:

Специфични проблеми на НСО:

- Липса на координация и на обмен на информация между отделните организации, а в някои случаи дори и вътре в една организация;
- Недостатъчна компетентност за общуване с властта;
- Липса на последователност в работата - дейностите не са обвързани и насочени към постигане на траен и устойчив резултат;
- Трудно въвличане и активизиране на младите хора;
- Трудно се осъществява обединяване за общи действия;
- Недостатъчна прозрачност на и към НСО;
- Не винаги се избягва политизирането на спорните въпроси;
- В някои случаи НСО използват местната власт за изграждане на имидж и обратното;
- На НСО се гледа с недоверие от страна на местната власт и гражданите.

Специфични проблеми на местната власт:

- Недостатъчно висок професионализъм на общинските съветници и администрацията като следствие от недостатъчно обучение;
- Честа смяна на хора и приоритети, възпрепятстващи създаването на трайно сътрудничество с НСО;
- Ниска ефективност на срещите между НСО и местна власт;
- Липса на конкретни действия след постигнато съгласие;
- Недостатъчно защитени интереси на общините поради слаб и неефективно упражняван процес на застъпничество.

4. Личностите

В много случаи личността е определяща за успеха на една организация или административна структура и/или за взаимодействието между тях. Това отразяват обичайни определения като: „Сдружението на Радо“, „Фондацията на Мария“, „Неговата дирекция“. Лидерите от своя страна никога не казват „моята организация“, а „нашият център“, „нашето сдружение“. Въпреки това в редица случаи при оттеглянето на водещи личности от гражданска организация или от общината съвместните дейности се затрудняват или преустановяват.

5. Информационният поток

Част от постъпилата информация се губи - както в НСО, така и в общините. Тя влиза и потъва някъде, без да се използва от интересуващите се. Информацията се губи и поради липса на приемственост между организациите в НСО-сектора. Паралелно с това има и тенденция към пускане в обръщение на много информация, която не води до партньорски действия.

Оптимизирането на обмена на информация е възможно чрез създаването на консултативен орган към областната управа, в който ежеседмично да се обменя информация и да се обсъждат партньорски действия. Това не изключва необходимостта от информиране и образование на гражданите по отношение на това как да участват във вземането на решения за развитието на общността. В Бургас, например, участниците в дискуссионната среща стигнаха до споразумение за редовни неформални срещи.

6. Интересите

Разминаването в позициите на две преговарящи страни обикновено се дължи на липсата на пресечна точка в интересите им. Противоречието възниква най-често на ниво личен и обществен интерес, респективно интерес на общини и на НСО. За преодоляването на подобни трудности участниците в дискуссионните срещи предложиха запознаване с чуждия опит и следване на подходящи практики, приложени в други страни, както и позоваване на миналото и местните традиции като мощен обединяващ фактор. Търсенето на общата полза беше изтъкнато и като начин за преодоляване на различия от политическо естество.

III. Възможности на диалога граждани - местна власт

Пълноценното сътрудничество между гражданските организации и местната власт се основава, според участниците в дискуссионните срещи, на посредническата роля на НСО. Най-често двете страни си партнират при възникването на конкретен проблем, но липсва система за общуване и работа с местната власт. Общинският съвет, поради своята специфика, би могъл да улесни контакта между НСО и местна власт.

Според Радул Ковачев - председател на Международния черноморски клуб, трябва да се насърчава сътрудничество между трите сектора: бизнес, местна власт и НСО. Проблемите в общуването идват от честата смяна на хора и приоритети в общините, финансови проблеми и липса на широк обществен диалог. Сътрудничеството е напълно естествено в процеса на разработване на общинските стратегии. Представителите на местните власти във Варненска и Бургаска област споделиха, че потенциалът на специалистите от НСО би могъл да се използва за актуализиране на стратегическите планове 2000 - 2006 г. Във връзка с предприемаческите фондове например, в Бургас беше предложен като форма общественият дебат за извеждане на приоритетите на общината.

Уменията за общуване и представяне на идеи се очертават като основен проблем на гражданските организации в отношенията им с местната власт. Успехът идва, когато има *конкретна идея за партньорство*, изяснена е ролята на местната власт и се търсят пресечни точки на интересите на общината и НСО. Обръщането към *конкретен отдел и представител на общината*, който може да поема определени отговорности, също допринася за ефективното взаимодействие. Също така, важен фактор е *подкрепата на общността* не само за НСО, а и за местната власт, особено ако тя е формулирана *в писмен вид*.

Друга възможност за взаимодействие е гражданският контрол. Например, строителните фирми са длъжни да възстановят разкопана след ремонт улица, но рядко го правят. Ако властта не влезе в санкциониращата си функция, общественият интерес е нарушен, потърпевши са всички живеещи на тази улица. При подобни нарушения НСО би могла да сигнализира в общината, за да бъдат предприети съответните действия.

Стремеж към диалог с гражданите се наблюдава в много общини. Например, в община Горна Оряховица всеки понеделник кметът се среща с медиите, всяка седмица има приемна за гражданите в различни селища на общината и е изработена анкетна карта за мнения. Дискуссионната среща в Кърджали завърши с постигане на общо съгласие за постоянни срещи между експерти от НСО и местна власт. Потенциал за ефективен диалог имат и Общественият фондове за местно развитие, въпреки трудностите, които съпровождат процеса на тяхното изграждане.

IV. Ключове към успеха

За подобряване на взаимодействието между граждани и местна власт участниците в дискуссионните срещи направиха редица предложения, отнасящи се към двете страни заедно и поотделно. Синтезирано препоръките могат да се представят по следния начин:

Към гражданите:

- Да се стимулира участието на гражданите в решаване на проблеми;
- Да се окуражава излизането на хората от анонимност - и когато правят гарения, и когато подават сигнал;
- Да се насърчава писането и формулирането на идеи, нужди, искания, подкрепа в писма, апели, подписки;
- Да се насърчават инициативните хора.

Към НСО:

- Да се поддържат контакти между гражданските организации;
- Обединения на НСО да споделят добри практики и информация;
- НСО от големите градове да насочат усилията си към нуждите на малките общини;
- Да се осъществяват редовни срещи на НСО с местната власт;
- НСО *заедно* да контактуват с институциите, тъй като чрез единични акции се извършва много работа, но с ниска ефективност;
- Да се използват нови възможности за развитие на НСО, като например социалното предприемачество.

Към НСО, местната власт и медиите:

- Да се търси прекият контакт с гражданите, който показва накъде да се върви;
- Да има стремителност и постоянство на всички нива, защото ако няма устойчиви усилия, нещата се разпадат;
- Медиите да отделят време и място за представяне на двете страни: местна власт и НСО;
- Местна власт и НСО да лобират на централно ниво за развитие на общността, като същевременно се развиват умения за водене на преговори и за осъществяване на застъпнически кампании у всички партньори;
- Специалисти и консултанти от НСО да се включват в изготвяне на стратегиите на общините, като стремежът е да се постигне конкретност, приложимост и съгласуваност с областните стратегии;
- Да се търси уникалното за всяко селище.

V. Изводи и тенденции

Прави впечатление, че през последните няколко години в България има подчертан стремеж към обединяване на усилията за генериране на партньорство между НСО и местна власт. Това се забелязва както в условията на обявяваните конкурси за проекти (например програмите „Ефективни партньорства“ и „Подобряване на социалната среда“ на ФРМС, „Реформа в местното самоуправление“ на Фондация „Отворено общество“ и др.), така и в преобладаващите нагласи на личности и организации по места. Диалог започва

да тече, взаимодействие също може да се открие в една или друга степен, но това е по-скоро започващ процес в среда с много прегради и предубеждения. За съжаление установени механизми и програми, както и изградени зрели връзки и устойчивост не се наблюдават.

В момента в България взаимоотношенията между гражданските организации и органите на местното самоуправление се характеризират със следните особености:

- преобладава все още разбирането, че държавата носи цялата отговорност за решаване проблемите на общността и това блокира значително активното гражданско участие;
- органите на местната власт до голяма степен се отнасят с недоверие към новосъздадените граждански организации и предпочитат да търсят сътрудничество само с познатите и утвърдени НСО (като женските съюзи, Червения кръст, читалищата, Съюза на инвалидите и др.);
- партнирането между НСО и местна власт е насочено предимно към най-неотложните нужди на общността, т.е. социалното и здравно подпомагане, алтернативните сфери на заетост и интегриране на маргинализирани групи и индивиди (грижи за хора с увреждания, бездомни деца, наркомани), в които инициативите на различни граждански организации допълват и разширяват ограничените финансови и ресурсни възможности на държавните програми.

Това очертава един безспорен вакуум, в който попадат следните неопознати възможности:

- целият инструментариум за взаимодействие между НСО и местна власт като например търсене и подаване на експертни мнения, консултативна и методическа помощ от НСО към местната власт и обратно;
- специални формални и съдържателни модели за дългосрочно сътрудничество (смесени видове взаимосвързаност и ангажираност на НСО и местна власт);
- система за обвързаност с предишни постижения на партньорството.

Всичко това лесно обяснява моментното състояние на взаимодействие между граждански организации и местна власт. В много случаи то е епизодично, спорадично и краткосрочно, основано главно на инициативността, опита и социалния статус на определени личности.

Описаните успешни практики очертават няколко типа връзки между местна власт и граждански организации:

1. Проактивност на НСО. Опитните и утвърдени НСО търсят подкрепата на местната власт. В този процес и двете страни допринасят със своите умения и ресурси за постигане на общата цел.
2. Проактивност на местната власт. Местната власт иницира създаването и регистрирането на нестопанска организация, в чиито Управителен съвет излъчва свои представители. Така се съчетава капацитетът на едно НСО за набиране на средства с възможностите на органите за местно самоуправление да осигуряват достъп до централната власт и до донорски организации.

3. Консултативен процес. В резултат на продължителни дискусии и целенасочен консултативен процес, в който участват различни страни на местната общност (НСО, община, бизнес, Бюро по труда и др.) се стига до обединяване около една гледна точка. Типичен пример за това е програмата ПЛЕДЖ (PLEDGE).

4. Продължение на инициатива на чуждестранен донор. Дейност, стартирала по проект, финансиран от чуждестранен донор, се развива на местно равнище. След приключване на проекта се търси начин за мобилизиране на наличните ресурси и постигане на устойчивост без подкрепата на донора-инициатор.

5. Личност-посредник. Определена личност - представител на местната власт или гражданска организация, благодарение на собствената си инициативност, на личните си контакти и на доброто познаване на двата сектора, успява да постави началото на съвместни действия между НСО и местна власт.

Незаменим посредник или неустоим лидер, личността се оказва в много случаи решаващ фактор. Във връзка с това възникват някои принципни въпроси като:

- q Кое е по-важно - личностните качества на лидера или неговата позиция в обществото?
- q Кои е по-добрият модел - организация с „незаменим“ лидер или почти анонимен подтик от страна на дадена личност и генериране на поддръжници?
- q Каква е зависимостта на една гражданска организация от нейния лидер - непременно ли затихват функциите и дейността след оттеглянето на лидера или това е само частен случай?
- q Има ли принципи, които определят взаимоотношенията между лидера и последователите му и каква е тайната на тяхното приложение в практиката?

Представените в следващата глава успешни практики показват многообразие от подходи и форми на сътрудничество между местната власт и НСО. Често нестопанските организации са тези, които формулират важните проблеми на града, дават им проектна форма, предлагат партньорство на местната власт и се грижат за изпълнението на проектите. Нерядко утвърдени граждански организации провокират процес на сътрудничество и „внасят“ добри практики от световния опит. Наблюденията показват, че работещите идеи бързо се възприемат и се адаптират по подходящ начин към конкретните условия от много местни организации.

Има случаи, в които инициативата поема местната власт. Общинските администрации оценяват все повече важността и ползата от съвместни проекти с НСО. В някои случаи дори се отделя специална бюджетна линия за бъдещи съвместни дейности. Опитът показва, че възвръщаемостта на средствата и ефектът от тези проекти многократно надвишава възможностите на общините, дори и на тези с относително добър бюджет. Вече има видима промяна в нагласите на местната власт. Тенденцията за сътрудничество с НСО започва да излиза от инцидентните прояви и показва възможности за стабилизиране и дори институционализиране. Разбира се, този процес е бавен, развива се относително от скоро и не е повсеместен. Понякога служителите от администрацията приемат трудно новия стил на работа и проектното мислене, отнасят се с подозрителност към партньорството.

Това не омаловажава обаче факта, че в България първите стъпки към реално партньорство вече са извървени - реализирани са важни за общностите проекти и са създадени модели на сътрудничество, съобразени с местните особености.

**Богдана Шопова, Христина Ковачева,
Камелия Станчева, Мариета Цветкова,
Маргарита Карамихова, Александър
Кашъмов, Теодора Гандова**